

Joanna Rogalska

Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego w Kielcach

---

CZYNNIKI ROZWOJU REGIONALNEGO A POLITYKA REGIONALNA POLSKI – NA PRZYKŁADZIE ZPORR

Streszczenie: Czynniki rozwoju regionalnego inicjują i kształtują przemiany w gospodarce, życiu społecznym oraz środowisku przyrodniczym prowadzące do rozwoju regionalnego. Możemy wyróżnić następujące grupy czynników: kapitał ludzki, kapitał materialny, kapitał finansowy, kapitał społeczny, innowacje techniczne i organizacyjne, a także zewnętrzne przepływy osób, kapitału oraz towarów. Skuteczność polityki regionalnej w dużym stopniu zależy od doboru czynników rozwoju regionalnego, które powinny być tworzone i wzmacniane w ramach działań interwencyjnych związanych ze sterowaniem procesem rozwoju. Celem niniejszego opracowania jest pokazanie, w jaki sposób polityka regionalna, w kontekście realizacji programu ZPORR, wpływa na kształtowanie się i znaczenie podstawowych czynników rozwoju regionalnego.

Słowa kluczowe: czynniki rozwoju regionalnego, kapitał, polityka regionalna, fundusze strukturalne.

1. Wstęp

Rozwój gospodarczy to wieloaspektowy proces prowadzący do zmian w strukturze socjalnej, poglądach społecznych i instytucjach państwowych, przyczyniający się do wzrostu gospodarczego. Cechą charakterystyczną tak pojmowanego rozwoju jest jego zróżnicowanie w układzie regionalnym. Narastające dysproporcje rozwojowe regionów to jeden z głównych problemów gospodarki. Nierównomierny rozwój regionalny, który wynika z uwarunkowań mechanizmu rynkowego, decyzji inwestorów oraz czynników geograficznych, prowadzi do zróżnicowania w poziomie dochodów oraz warunków życia ludności. Ograniczanie skali tego zróżnicowania to rola m.in. polityki regionalnej. Zadaniem polityki regionalnej jest wpływ na kształtowanie procesu rozwoju społeczno-gospodarczego. Innymi słowy, jest to realizacja celowo ukierunkowanych działań i zmian, do których finansowania wykorzystywane są m.in. fundusze strukturalne. Efektywne wykorzystanie tych funduszy traktowane jest jako podstawowy czynnik wzrostu społeczno-gospodarczego w Polsce.

Charakter i specyfikę rozwoju regionalnego określają: koncepcja przedmiotu tego rozwoju, cele rozwoju regionalnego oraz czynniki rozwoju regionalnego.

Celem niniejszego opracowania jest pokazanie, w jaki sposób finansowa realizacja polityki regionalnej wpływa na kształtowanie się i znaczenie podstawowych czynników rozwoju regionalnego.

2. Czynniki rozwoju regionalnego – charakterystyka

Czynniki rozwoju regionalnego to zbiór przesłanek (przyczyn), które inicjują kształtują przekształcenia w gospodarce, życiu społecznym oraz środowisku przyrodniczym, prowadzących do rozwoju regionalnego. W literaturze przedmiotu można znaleźć wiele zbiorów lub pojedynczo wymienianych czynników rozwoju regionalnego:

- czynniki wewnętrzne i zewnętrzne¹;
- czynniki wyborów lokalizacyjnych²,
- czynniki takie jak: infrastruktura techniczna, kapitał ludzki oraz czynniki miękkie³,
- czynniki ekonomiczne, społeczne, techniczne i technologiczne oraz ekologiczne⁴,
- czynniki takie jak: położenie geograficzne, poziom rozwoju infrastruktury, transport i telekomunikacja, stan środowiska naturalnego, infrastruktura naukowa, poziom oświaty i doskonalenia zawodowego, struktura i system zarządzania władz lokalnych, kwalifikacje zawodowe ludności, koszty pozyskiwania lokalnych czynników produkcji, struktura działalności gospodarczej, infrastruktura społeczna, system prawny oraz elastyczność czynnika ludzkiego⁵.

Analizując wymienione grupy oraz pojedynczo występujące czynniki, możemy wyróżnić następujące ich grupy: kapitał ludzki, kapitał materialny, kapitał finansowy, kapitał społeczny, innowacje techniczne i organizacyjne oraz zewnętrzne przepływy osób, kapitału i towarów.

Kapitał ludzki – traktowany jako najważniejszy rodzaj kapitału dla współczesnego procesu rozwoju regionalnego. Tworzy go ta część zasobów ludzkich, która uczestniczy w działalności społeczno-gospodarczej ze względu na posiadane kwalifikacje, umiejętności i wiedzę. Jakość tego czynnika związana jest z poziomem wykształcenia,

---

¹ K. Głabicka, M. Grwiński, *Polityka spójności społeczno-gospodarczej Unii Europejskiej*, Elipsa, Warszawa 2005, s. 25.

² K. Stackelberg, U. Hahne, *Teorie rozwoju regionalnego*, [w:] *Rozwój ekonomiczny regionów. Rynek pracy. Procesy migracyjne Polska, Czechy, Niemcy*, red. S. Golinowska, IPiSS, z. 16, Warszawa 1998, s. 24-29.

³ P. Churski, *Czynniki rozwoju regionalnego i polityka regionalna w Polsce w okresie integracji z Unią Europejską*, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2008, s. 33.

⁴ W. Kosiedowski, *Samorząd terytorialny w procesie rozwoju regionalnego i lokalnego*, Dom Organizatora, Toruń 2005, s. 24-25.

⁵ D. Stawasz, *Współczesne uwarunkowania rozwoju polskich regionów*, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2000, s. 22.

a stan i strukturę warunkuje sytuacja ludnościowa w regionie. Natomiast poziom wykorzystania kapitału ludzkiego determinuje stopień równowagi na rynku pracy.

Kapitał materialny – to tradycyjny kapitał niezbędny w procesie rozwoju gospodarczego, który obejmuje głównie dobra o charakterze środków trwałych. Stan, strukturę oraz zmiany czynnika warunkuje poziom zasobów naturalnych, stan środowiska naturalnego, szeroko rozumianej infrastruktury (technicznej i społecznej) i środków trwałych przedsiębiorstw.

Kapitał finansowy – to kolejny z tradycyjnych kapitałów niezbędnych w procesie rozwoju regionalnego. Obejmuje całość wolnych środków finansowych, które mogą być przeznaczone na realizację nowych inwestycji powiększających kapitał materialny regionu, oraz środki przeznaczone przez mieszkańców regionu na konsumpcję. Jako czynnik rozwoju regionalnego analizie podlega poprzez badanie sytuacji finansowej samorządu terytorialnego, przedsiębiorstw, funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, dochodów ludności oraz poziomu inwestycji. Badanie kapitału finansowego sprowadza się również do analizy aktywności samorządu, przedsiębiorstw i innych podmiotów w zakresie pozyskiwania środków w ramach funduszy strukturalnych.

Kapitał społeczny – to nowa kategoria kapitału wpływająca na proces rozwoju regionalnego. Ten rodzaj kapitału obejmuje normy, wartości, aktywność społeczną oraz zrozumienie, które zapewniają współpracę grupową. Ponadto stwarza on warunki do rozwoju przedsiębiorstw. Jednak ze względu na swoją specyfikę jest bardzo trudno kwantyfikowalny. Jego stan i zmiany bada się w aspekcie aktywności społecznej, działalności organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorczości.

Innowacje technologiczne oraz organizacyjne – to czynnik, który traktowany jest jako jeden z podstawowych we współczesnych modelach rozwoju regionalnego. Swoim zasięgiem obejmuje różne formy innowacyjności gospodarki. Związane jest to z zastosowaniem nowych rozwiązań technicznych i technologicznych oraz nowych form organizacyjnych, instytucjonalnych i zarządczych. Analiza tego czynnika odbywa się w aspekcie innowacyjności, otoczenia biznesu, rozwoju sfery instytucjonalnej gospodarki rynkowej i struktury gospodarki.

Zewnętrzne przepływy osób, kapitału i towarów – w warunkach współczesnej gospodarki należy je traktować jako czynnik uzupełniający. Jego zadaniem jest budowa działalności wewnętrznej i zewnętrznej regionu. Przepływ osób bada się za pomocą wskaźników migracji, przepływ kapitału analizuje się wielkością inwestycji zagranicznych, przepływ towarów zaś bada za pomocą mierników handlu zagranicznego.

3. Wskaźniki opisujące czynniki rozwoju regionalnego

Do scharakteryzowania czynników rozwoju regionalnego niezbędne jest określenie głównych aspektów – opisuje się je za pomocą zasobu wskaźników, które mogą

odnosić się do czynników w sposób pośredni oraz bezpośredni. Jednak ograniczona możliwość uzyskania danych ze statystyki regionalnej wpływa na liczbę wskaźników wykorzystywanych do opisywania czynników rozwoju regionalnego.

Zbiór przykładowych wskaźników zaproponował P. Churski⁶, który wyróżnił je i pogrupował:

- kapitał ludzki – 19 wskaźników,
- kapitał materialny – 40 wskaźników,
- kapitał finansowy – 30 wskaźników,
- kapitał społeczny – 10 wskaźników,
- innowacje techniczne i organizacyjne – 35 wskaźników,
- zewnętrzne przepływy osób, kapitału i towarów – 6 wskaźników.

Do przykładowych wskaźników przyporządkowanych do poszczególnych czynników rozwoju regionalnego możemy zaliczyć:

Dla kapitału ludzkiego:

- 1) przyrost naturalny,
- 2) udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w ogóle ludności,
- 3) udział ludności w wieku poprodukcyjnym w ogóle ludności,
- 4) liczba uczniów szkół zawodowych dla młodzieży na 10 000 ludności,
- 5) liczba szkół zawodowych dla młodzieży na 10 000 ludności,
- 6) liczba słuchaczy szkół dla dorosłych na 10 000 ludności,
- 7) liczba placówek kształcenia dla dorosłych na 10 000 ludności,
- 8) liczba studentów szkół wyższych na 10 000 ludności,
- 9) liczba szkół wyższych na 10 000 ludności,
- 10) udział wyższych szkół niepaństwowych w liczbie szkół wyższych ogółem,
- 11) udział ludności z wyższym wykształceniem w liczbie ludności ogółem,
- 12) udział ludności z wykształceniem podstawowym i bez wykształcenia w liczbie ludności ogółem,
- 13) stopa bezrobocia rejestrowanego,
- 14) udział bezrobotnych z wyższym wykształceniem w liczbie zarejestrowanych bezrobotnych ogółem,
- 15) udział bezrobotnych pozostających bez pracy 12 miesięcy i dłużej w liczbie zarejestrowanych bezrobotnych ogółem,
- 16) koszty pracy na 1 zatrudnionego.

Dla kapitału materialnego:

- 1) udział użytków rolnych w powierzchni ogółem,
- 2) udział lasów w powierzchni ogółem,
- 3) udział gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji w powierzchni ogółem,

---

⁶ Za P. Churski, wyd. cyt., s. 471-478.

4) udział powierzchni o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych w powierzchni ogółem,

5) udział zanieczyszczeń gazowych powietrza zatrzymanych w urządzeniach do ich redukcji w ogólnej wielkości wytworzonych zanieczyszczeń,

6) udział ścieków nieoczyszczonych odprowadzonych siecią kanalizacyjną bezpośrednio do wód powierzchniowych i ziemi w ogólnej wielkości ścieków wymagających oczyszczenia,

7) udział ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków,

8) gęstość rozdzielczej sieci wodociągowej (kanalizacyjnej, gazowej, ciepłowniczej) w km na 100 km²,

9) udział ludności korzystającej w miastach z wodociągu (kanalizacji, gazu) w liczbie ludności miast ogółem,

10) zużycie energii elektrycznej w kWh na 1 mieszkańca,

11) gęstość linii kolejowych eksploatowanych w km na 100 km²,

12) gęstość dróg o twardej nawierzchni w km na 100 km²,

13) liczba łączy głównych telefonii przewodowej na 1000 ludności,

14) przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m²,

15) liczba mieszkań oddanych do użytku na 10 000 ludności,

16) liczba łóżek szpitalnych na 10 000 ludności,

17) liczba aptek na 10 000 ludności,

18) liczba lekarzy (dentystów, pielęgniarek) na 10 000 ludności,

19) liczba ludności przypadająca na 1 placówkę biblioteczną,

20) liczba ludności przypadająca na 1 kino,

21) liczba ludności przypadająca na 1 obiekt hotelowy,

22) wartość brutto środków trwałych na 1 mieszkańca.

Dla kapitału finansowego:

1) udział dochodów własnych w wielkości dochodów gmin (powiatów, województw) ogółem,

2) wynik budżetów gmin (powiatów, województw) na 1 mieszkańca,

3) wartość produkcji sprzedanej na 1 mieszkańca,

4) wartość sprzedaży detalicznej towarów na 1 mieszkańca,

5) przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto,

6) przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwach domowych,

7) udział gospodarstw domowych wyposażonych w samochód (zestaw do odbioru telewizji satelitarnej, komputer osobisty) w liczbie gospodarstw ogółem,

8) udział wydatków majątkowych w wydatkach gmin (powiatów, województw) ogółem,

9) nakłady inwestycyjne na 1 mieszkańca ogółem.

Dla kapitału społecznego:

- 1) frekwencja w wyborach prezydenta (Sejmu i Senatu, samorządowych, referendum akcesyjnym),
- 2) liczba organizacji pozarządowych (organizacji pożytku publicznego, centrów integracji społecznej) na 10 000 ludności,
- 3) liczba osób prowadzących działalność gospodarczą na 10 000 ludności.

Dla innowacji technologicznych i organizacyjnych:

- 1) liczba jednostek badawczo-rozwojowych na 10 000 ludności,
- 2) liczba zatrudnionych w jednostkach badawczo-rozwojowych na 10 000 ludności,
- 3) wielkość nakładów na działalność B+R na 1 mieszkańca,
- 4) udział przedsiębiorstw, które prowadziły działalność innowacyjną, w ogólnej liczbie przedsiębiorstw przemysłowych,
- 5) liczba ośrodków szkoleniowo-doradczych,
- 6) udział liczby lokalnych funduszy pożyczkowo-poręczeniowych w ogólnej liczbie funduszy pożyczkowo-poręczeniowych,
- 7) udział sektora prywatnego w liczbie pracujących ogółem,
- 8) udział sektora prywatnego w liczbie podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w systemie REGON,
- 9) udział sektora prywatnego w produkcji sprzedanej przemysłu (nakładach inwestycyjnych, wartości brutto środków trwałych),
- 10) liczba ludności przypadająca na 1 bank,
- 11) udział liczby podmiotów zarejestrowanych w systemie REGON w rolnictwie (przemysle i budownictwie, usługach) w ogólnej liczbie podmiotów zarejestrowanych ogółem.

Dla zewnętrznych przepływów osób, kapitału i towarów:

- 1) wartość salda migracji wewnętrznych zagranicznych na 1000 ludności,
- 2) liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego na 1000 podmiotów gospodarczych,
- 3) wartość importu (eksportu) na 1 mieszkańca.

4. Czynniki rozwoju regionalnego w realizacji programu ZPORR

W Polsce środki w ramach funduszy strukturalnych (2004-2006) rozdysponowane zostały głównie za pomocą Sektorowych Programów Operacyjnych (SPO). W ramach SPO realizowano 71 różnych działań⁷.

W obrębie Sektorowych Programów Operacyjnych wyróżnić można było kilkanaście dziedzin wsparcia. Poszczególne podmioty mogły korzystać z różnych

---

⁷ Bez pomocy technicznej jako programu i jako części składowej każdego z SPO.

programów pomocowych, w zależności od tego, co planują zrealizować. Grupy działań, na które wydatkowane były środki unijne, to⁸:

- inwestycje – inwestycje w przedsiębiorstwach, w gospodarstwach rolnych oraz w ochronę zdrowia, pierwsze inwestycje w mikroprzedsiębiorstwa, infrastruktura publiczna i społeczno-edukacyjna, kultura i ochrona zabytków, budowa i modernizacja infrastruktury rybackiej, lokalne publiczne punkty dostępu do Internetu, parki przemysłowe i inkubatory, sieci szerokopasmowe, platformy elektroniczne turystyka i agroturystyka, laboratoria – 36 działań SPO,
- ochrona środowiska – wymiana i modernizacja budynków, maszyn i urządzeń, inwestycje infrastrukturalne, ochrona terenów leśnych, projekty pilotażowe i badania – 16 działań SPO,
- szkolenia i doradztwo – organizowanie i prowadzenie szkoleń oraz usługi doradcze – 14 działań SPO,
- tworzenie nowych miejsc pracy – nowe stanowiska pracy w przedsiębiorstwach oraz różnego rodzaju staże, praktyki i wolontariat – 9 działań SPO,
- zakończenie działalności i przekwalifikowania – usługi doradcze dla przedsiębiorstw, szkolenia dla firm, osób, zakończenie działalności oraz przekwalifikowanie, świadczenia kompensacyjne dla rybaków – 13 działań SPO,
- pozostałe – promowanie krajowych firm i organizacji, promocja eksportu oraz zatrudnienia, scalanie gruntów, programy badawczo-rozwojowe, dokapitalizowanie funduszy – 20 działań SPO.

Stwierdzić zatem można, że alokacja środków z funduszy strukturalnych obejmowała obszary, które tworzą czynniki rozwoju regionalnego. Powiązanie to jest szczególnie widoczne, gdy analizie poddamy wskaźniki produktu, rezultatu i oddziaływania służące do pomiaru efektywności alokowanych środków.

Na przykładzie działań programu ZPORR⁹ dokonano analizy wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania, które pokrywają się ze wskaźnikami wykorzystywanymi do opisywania czynników rozwoju regionalnego. Zatem alokacja środków z funduszy strukturalnych będzie wspierać konkretne czynniki rozwoju regionalnego (tab. 1).

Zakres wsparcia ZPORR można uznać za wszechstronny. Z 17 działań realizowanych w ramach ZPORR 8 wspierało rozbudowę kapitału materialnego, 1 – kapitał finansowy, 4 – innowacje technologiczne i organizacyjne, 7 – kapitał ludzki, 5 – zewnętrzne przepływy osób, kapitału i towarów, 4 – kapitał społeczny.

---

⁸ J. Rogalska, *Diagnoza wykorzystania środków pochodzących z Unii Europejskiej w rozwoju regionu świętokrzyskiego*, [w:] *Analiza strukturalna gospodarki Regionu Świętokrzyskiego i jej wykorzystanie pod kątem podnoszenia konkurencyjności i innowacyjności regionu*, red. J. Kot, Akademia Świętokrzyska, Kielce 2007, s. 27.

⁹ Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego (ZPORR), którego celem strategicznym jest tworzenie warunków wzrostu konkurencyjności regionów oraz przeciwdziałania marginalizacji niektórych obszarów, w taki sposób, aby sprzyjać długofalowemu rozwojowi gospodarczemu kraju, jego spójności ekonomicznej, społecznej i terytorialnej.

Tabela 1. Działania Programu ZPORR a czynniki rozwoju regionalnego

Działanie	Czynnik rozwoju regionalnego
1.1. Modernizacja i rozbudowa regionalnego układu	Kapitał materialny – infrastruktura techniczna
1.2. Infrastruktura ochrony środowiska	Kapitał materialny – infrastruktura techniczna
1.3. Regionalna infrastruktura społeczna	Kapitał materialny – infrastruktura społeczna
1.4. Rozwój turystyki i kultury	Kapitał materialny – infrastruktura społeczna Kapitał finansowy – dochody ludności
1.5. Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego	Innowacje technologiczne i organizacyjne
1.6. Rozwój transportu publicznego w aglomeracjach	Kapitał materialny – infrastruktura techniczna
2.1. Rozwój umiejętności powiązany z potrzebami regionalnego rynku pracy i możliwości kształcenia ustawicznego w regionie	Kapitał ludzki
2.2. Wyrównywanie szans edukacyjnych poprzez programy stypendialne	Kapitał ludzki
2.3. Reorientacja zawodowa osób odchodzących z rolnictwa	Kapitał ludzki Zewnętrzne przepływy osób, kapitału i towarów
2.4. Reorientacja zawodowa osób zagrożonych procesami restrukturyzacyjnymi	Kapitał ludzki Zewnętrzne przepływy osób, kapitału i towarów
2.5. Promocja przedsiębiorczości	Kapitał społeczny Kapitał ludzki Innowacje technologiczne i organizacyjne
2.6. Regionalne Strategie Innowacyjne i transfer wiedzy	Innowacje technologiczne i organizacyjne Kapitał społeczny
3.1. Obszary wiejskie	Kapitał materialny – infrastruktura techniczna Kapitał ludzki Zewnętrzne przepływy osób, kapitału i towarów
3.2. Obszary podlegające restrukturyzacji	Kapitał materialny – infrastruktura techniczna Kapitał ludzki Zewnętrzne przepływy osób, kapitału i towarów
3.3. Zdegradowane obszary miejskie, przemysłowe i powojkowe	Kapitał materialny – infrastruktura techniczna Kapitał społeczny Zewnętrzne przepływy osób, kapitału i towarów
3.4. Mikroprzedsiębiorstwa	Kapitał społeczny Innowacje technologiczne i organizacyjne
3.5. Lokalna infrastruktura społeczna	Kapitał ludzki Kapitał społeczny

Źródło: opracowanie własne na podstawie Uzupelnienia ZPORR.

5. Podsumowanie

Skuteczność polityki regionalnej w dużym stopniu zależy od doboru czynników rozwoju regionalnego, które powinny być tworzone i wzmacniane w ramach działań interwencyjnych związanych ze sterowaniem procesem rozwoju.

W ramach programu ZPORR największą wagę przywiązano do rozbudowy kapitału materialnego i kapitału ludzkiego. Wyraźna koncentracja środków na projek-

tach inwestycyjnych (kapitał materialny) jest efektem konieczności uzupełnienia braków w infrastrukturze regionalnej. W dłuższej perspektywie będziemy mieć do czynienia ze zmniejszeniem siły oddziaływania na proces rozwoju regionalnego kapitału materialnego, na rzecz innowacji technologicznych i organizacyjnych. Już w trakcie realizacji ZPORR (jak i innych programów) duża część inwestycji w ramach kapitału materialnego miała charakter innowacyjny, rozwijając w ten sposób czynnik innowacji technologicznych i organizacyjnych.

Konieczność wypełniania Strategicznych Wytocznych Wspólnoty oraz dostosowywania się do priorytetów i działań wspólnotowych w kolejnych okresach programowych prowadzi do lepszego ukierunkowania wsparcia udzielanego w ramach polityki regionalnej. Oznacza to proces odchodzenia od kierunku nastawionego w początkowej fazie (2000-2006) na działania z zakresu wzmocnienia kapitału materialnego na rzecz wsparcia pozostałych czynników rozwoju regionalnego.

Literatura

- Churski P., *Czynniki rozwoju regionalnego i polityka regionalna w Polsce w okresie integracji z Unią Europejską*, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznań 2008.
- Głabicka K., Grwiński M., *Polityka spójności społeczno-gospodarczej Unii Europejskiej*, Elipsa, Warszawa 2005.
- Kosiedowski W., *Samorząd terytorialny w procesie rozwoju regionalnego i lokalnego*, Dom Organizatora, Toruń 2005.
- Rogalska J., *Diagnoza wykorzystania środków pochodzących z Unii Europejskiej w rozwoju regionu świętokrzyskiego*, [w:] *Analiza strukturalna gospodarki Regionu Świętokrzyskiego i jej wykorzystanie pod kątem podnoszenia konkurencyjności i innowacyjności regionu*, red. J. Kot, Akademia Świętokrzyska, Kielce 2007.
- Stackelberg K., Hahne U., *Teorie rozwoju regionalnego*, [w:] *Rozwój ekonomiczny regionów. Rynek pracy. Procesy migracyjne Polska, Czechy, Niemcy*, red. S. Golinowska, IPISS, z. 16, Warszawa 1998.
- Stawasz D., *Współczesne uwarunkowania rozwoju polskich regionów*, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2000.

FACTORS OF REGIONAL DEVELOPMENT VS. REGIONAL POLICY OF POLAND – ON THE EXAMPLE ZPORR

Summary: The growing disparities in the development of regions have become one of the fundamental problems of the economy. Huge differences in the levels of income and living conditions divide regions into those of different dynamic development. The regional policy steers the development, levels out those differences and searches new development factors. The aim of the dissertation is to identify regional development factors in the context of the ZPORR programme achievement and to check how the regional development factors have been included in the regional policy.